

СТАНОВИЩЕ

От доц. дн Венцислав Димов (ИГ „Етномузикология”, Сектор „Музика”, Институт за изследване на изкуствата – БАН)

Върху дисертация за присъждане на ОНС „доктор” по научна специалност 8.3. „Музикознание и музикално изкуство” на тема „ФОЛКЛОРНО-ПЕСЕННА ОРНАМЕНТИКА И СЪВРЕМЕННА КОМПОЗИТОРСКА ПРАКТИКА (НОТАЦИОННИ АСПЕКТИ НА ИМПРОВИЗАЦИОННИЯ ТИП МУЗИЦИРАНЕ)“

Автор: Петър Атанасов Керкелов, редовен докторант при секция „Етномузикология” към Институт за изследване на изкуствата – БАН

Научен ръководител: проф. д-р Горица Найденова

1. Представяне на дисертационния труд.

Дисертационният труд е с обем 170 страници. Текстът е структуриран в увод, изложение в три глави и заключение. Библиографията включва 101 заглавия (40 на български, 61 – на английски език). Към дисертацията има две приложения: 1. диск със звукозаписи на четири песни от Архива на ИИИЗк; и 2. нотограми и текстове на песните.

Уводът (с. 4-11) съдържа мотивацията на автора за избора на темата; сочат се обектът и предметът на изследване, целите и задачите на научната работа; методологията; излага се съдържанието и структурата на текста.

Глава първа, озаглавена „Орнаментика и импровизация ” (с. 12-42) е необходимият терминологичен и теоретичен базис на изследването. Главата е структурирана в три дяла, които представят, съответно: орнаментиката в българския песенен фолклор според различните изследователи (Ст. Джуджев, Ал. Моцев, Н. Кауфман, Е. Стоин, Л. Пейчева и др.); музикологически и етномузикологически аспекти на разграничението между композиция и импровизация (базирано върху текстове на чуждестранни етномузиколози, основно Бруно Нетл); рамката за дефиниране на импровизационните „градивни единици“ като модел, отправна точка, наричан „Зона на третиране“.

Втора глава „Нотация“ (с. 43-81) прилага базовите концепции за орнаментика и импровизация, за да се предложи едно възможно обяснение за нотацията като флуидно отразяване на менталната концепция на импровизатора. Авторът си поставя сложна

задача, която решава в осем дяла на главата за нотацията, които представят самото изследване не като застинала схема, а като процес, като стъпки към постигането на едновременно теоретични и практически цели.

Глава трета – „Апробиране на зоналната нотация към песенни примери” (с. 82-155) практически прилага изложените принципи на зоналната нотация върху примера на няколко песни, записани от Елена Стоин и Иван Качулев през 50-те години на XX век в Западна България и съхранявани в Музикалнофолклорния архив на Института за изследване на изкуствата към БАН. Авторът прилага метода на зоналната нотация върху уникални локални образци на орнаментиката: безмензурни песни от Пиринския край с характерна орнаментика – „на ацане“ и от Шоплука – „тресене“, характерно за песните на „Марковски глас“. Финалната част на тази глава, озаглавена „Подстъп към бъдеща класификация на орнаментите“, като използва за класификатор концентрацията на орнаментални събития (в модела) за единица време (в реализацията), предлага нова типология на орнаментите в българската традиционна музика в три големи групи: сонорни (по-кратки от секунда), фигурационни (с по-дълго времетраене и разгърнат интонационен профил) и сонорно-фигурационни орнаменти (притежаващи и времева продължителност, и голяма концентрация на събития).

Заклучението (с. 155-159) обобщава резултатите от изследването и откроява формулираните от автора изследователски перспективи. Според Керкелов зоналният тип нотация развива познанието за българската фолклорна музика в три посоки: 1. Избистря модела на орнаментална концепция; 2. Дава подстъпи към теория на „лад в лада“ в микросредата на орнаменталния модел; 3. Предлага нови методи на класификация и формулира една особена система на таксономия на орнаментите.

Примерите, нотациите, дешифрамите, спектрограмите, таблиците са важна част от труда. Авторът, освен примерите в приложението, предлага основно в трета глава илюстрации на идеите си, които съдействат за разбирането на изведените модели и типология.

2. Приноси на труда и автора

Личните приноси на докторанта и труда са изведени в автосправка и сочат 7 приноса. Приемам ги и въз основа на тях, както и на моя прочит на дисертацията, предлагам положителна оценка на труда, която се откроява в няколко посоки.

Петър Керкелов заслужава положителна оценка още с избора на темата, формулирането на мотивацията си и движенията, които чертае неговата изследователска траектория. Още в началото са заявени неговите водещи мотиви: творчески, свързани с композиторските му търсения. Може да се каже, че подобна позиция го ситуира като „чужденец“ спрямо света на традиционната музика и нейните носители. Идеята се ражда, когато е студент и изучава „другото“ на устната традиция – художественото, писменото – в Холандия; и не само разстоянието обособява позицията на чужденеца. Керкелов е отдалечен през две поколения от носителите на традицията, която изследва; негов „терен“ вече не могат да бъдат селото и „пеещия български народ“, както се изразява Елена Стоин, а звукозаписните фиксации на уловената от пред-предходната генерация учени традиция. Метафорично казано, за мен авторът тръгва към традиционната музика и в ролята на чужденеца по Камю (отвътре и душевно), и по Шютц (отвън и социално). Резултатите от изследването сочат, че тази „чуждост“ може да бъде плодотворна: когато стремежът е не за ползване, а за разбиране; не за механично пренасяне на познатото, а за творческо преосмисляне и пресътворяване. Дистанцията може да бъде полезна – не само заради възможността за мащабен поглед на отчужденото око, но и заради търсеното отчуждаване чрез теоретично осмисляне и моделиране. И тук е третият принос на докторанта – изборът на изследователски инструменти, които притежават прецизност и авангардност, предполагат аналитизъм и структурирано знание (употребата на дигитални технологии и програми, спектрален анализ и др.).

Изследването представлява ново теоретично виждане в българската етномузикология за връзката между орнаментика и импровизационно музикално мислене, което преодолява потока на механичното пренасяне на класификатори за орнаментиката, заимствани от западноевропейската художествена музика. То предлага нова терминология и нова методология за разбирането на традиционното орнаментиране: докторантът въвежда израза „зона на третиране“ като метамузикално звено. Предлага се нов метод на нотирание на зоната на третиране, наречен „зонална нотация“. Авторовата теоретична идея чертае перспективи за практическо приложение: може да се използва при нотно отразяване на образци от традиционната селска музика (полезно за етномузиколози и инсайдери в традиционна музика), а и в съвременната композиторска практика (полезно за творците и тези, които тръгват към българския музикален фолклор). Според Керкелов

„Функцията на зоналната нотация е да даде хартиена плът на един катализатор на музикално съдържание. Така евентуалната полезност на настоящето изследване може да бъде за носител на българската музикална култура или за човек, който е сравнително запознат с особения фонизъм на нашата музика, както и за музиканти, незапознати в детайли с българската традиционна орнаментика“ (с. 159).

Авторефератът (22 стр.) отговаря на стандартите, коректно предава съдържанието на дисертацията и нейните приноси. Посочени са 3 публикации по проблема на дисертацията, което задоволява изискванията на правилника.

Ще си позволя един риторичен въпрос, който не е бележка или критика, защото текстът, завършен и цялостен, отразява коректно изборите на своя автор и съответства на заглавието. Въпросът е по-скоро претенция на гледащ към обекта на изследване през пиетета към изчезналите светове на „българските звукови икони“; на антрополог, който се опитва и исторически, и човешки да ги разбере през очите, гласовете и знанието на техните носители. Дали аналитичната и експериментална, структуралистичната и етическа позиция на изследователя, която следва Керкелов, не би станала по-богата и още по-убедителна, познавателна и холистична, ако би включила и емическото чрез плътно описателство на фолклорното знание за орнамента и импровизацията?

3. Заключение

Дисертационният труд „Фолклорно-песенна орнаментика и съвременна композиторска практика (нотационни аспекти на импровизационния тип музициране)“ на Петър Керкелов, докторант при секция „Етномузикология“ към Институт за изследване на изкуствата – БАН отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за присъждане на ОНС „Доктор“ по научна специалност 8.3. „Музикознание, музикално и танцово изкуство“. Трудът доразвива и обогатява съществуващите досега знания, притежава теоретична дълбочина и креативност, излага нови идеи, които имат практическо приложение. Оценката ми за труда е висока – и за докторанта, и за научния му ръководител. Убедено препоръчвам на уважаемото жури да присъди ОНС „Доктор“ на Петър Керкелов.

София, 10 юни 2019 г.

доц. дн Венцислав Димов